

СТАНОВИЩЕ

Докторска дисертация на тема: Приложение на скринингова методика при изследването на пациенти, употребяващи алкохол в клинична популация

Докторант: д-р Светла Милчева Борисова

Научен ръководител: проф. д-р Христо Кожухаров, дм

Изготвил становището: доц. Павлина Петкова, дм

Докторската дисертация на Борисова е в областта на традиционната психиатрия, но в същото време с усложняваща се проблематика за алкохолната злоупотреба при пациенти. Дисертацията е написана върху 166 страници, включва 29 фигури и 45 таблици. Библиографията включва 156 заглавия, 16 на български и 140 на английски език. Докторантката има добър професионален опит на работа с пациенти със зависимости към ПАВ и амбицията да направи принос към създаване на тестови инструмент за отсяване на алкохолната злоупотреба.

Първата глава е великолепен обзор в няколко насоки: от началото на ритуалното религиозно мистично поведение за промяна и древните лечителски практики с „духа на виното“, до съвременните преживявания на облекчение и удоволствие през алкохола. Докторантката прави систематизиран преглед на употребата на ПАВ, техните видове, медицински квалификации, полагане на параметрите при злоупотреба с настъпваща мозъчна увреда, личностова промяна, етапи на болестно състояние, диагностични критерии, лечебни подходи, влияние на тревожността върху употребата и пандемичен контекст.

В отделна подчаст подробно са систематизирани въпросниците за оценка на употребата на алкохол. Подробно е представен използванията въпросник AUDIT, който е основен диагностичен инструмент в дисертацията. Този въпросник може да бъде използван като самооценъчен или в диагностично структурирано интервю от специалист. Докторантката за първо път в нашата страна разработва адаптация на въпросника, през от проект на СЗО, в който са включени 6 страни с различен социално-икономически статус, системи на образование, здравеопазване и политически условия. Този проект дава възможност да се провеждат в бъдеще сравнителни международни анализи на диагностичните оценки за алкохолната злоупотреба и зависимост. Много подробно са описани възможностите на въпросника за оценка, спецификата на айтемите, диагностични критерии и диапазон, препоръките към процедурата на изследване, направени през годините промени в него и съкратените форми.

Докторантката полага като цел на дисертационната разработка валидизацията на методиката AUDIT. Много добре са изградени четири хипотези, описани са методите и

критериите за събиране на данни. Общият брой изследвани лица е 161, разпределени в две групи: лицата от групата на вредна употреба/зависимост от алкохол са с клинично поставена диагноза и изследвани на два етапа. В изследването са използвани структурирано интервю, въпросникът AUDIT, CAGE и за тревожност на Спилбъргър. Методиките са много добре подбрани за научно изследване на поставената цел.

Третата глава от дисертацията представя данните и анализите от проведеното научно изследване. Много подробно са описани и съпоставени данните от експерименталната и контролна групи, демографските фактори, възрастовият период на злоупотреба/зависимост към алкохола. Представен е подробен сравнителен анализ по диагностичните критерии, стил, честота, процент, валиден и кумулативен процент на алкохолната употреба/зависимост определени от AUDIT. Прецизно и с детайлни подробности са направени сравнителни анализи и интерпретации между данните от трите методики. Много добре са анализирани данните за личностовата и ситуативна тревожност при експерименталната и контролна групи. Ясно се откроява по-високата ситуативна и личностова тревожност при лицата с вредна употреба на алкохол/зависимост по въпросника AUDIT. В отделна част са описани данните за двете групи относно надеждността на скалите от въпросника. Ясно се откроява високата степен на надеждност, измерена и при двете групи. Относително по-ниска, в степен задоволителна е надеждността на въпросника AUDIT при контролната група, но висока при групата с употреба/злоупотреба. Получените стойности за вътрешната консистентност на айтемите при AUDIT е висока и много близка до първата българска версия. Направените корелационни анализи между тестовете показват висока корелация между двете измервания на теста, включително висока тест-ретест надеждност на въпросника и те доказва стойността му като скринингова методика. Борисова представя и направен експлораторен факторен анализ чрез използване на метода на основните компоненти за оценка на броя на домейните, които могат най-добре да обяснят наблюдаваните вариации в отговорите на въпросника AUDIT. Анализите са таблично представени и много разбираемо онагледяват данните. Финалният анализ показва, че всички променливи от корелационната матрица имат корелации по между си и могат да влязат във факторното решение, От тук е съразмерно заключението, че всички въпроси влизат в структурата на AUDIT и не е необходимо изключване на някой от тях. Изчислени са също така репродуцираната корелационна матрица и обратна корелационна матрица. Резултатите показват три основни фактора, с по-високи стойности от единица и това потвърждава данните от много други изследвания, репликиращи оригиналната трифакторна структура на въпросника. Направеният анализ от ROC криви и зона на кривите показва висока сензитивност на въпросника по отношение на трите въпроса, конструирани кратката версия AUDIT – C за скринингово отсяване на състояния дължащи се на вредна употреба или зависимост от алкохол.

След това Борисова прави стегнато и поетапно обсъждане на статистическите анализи и интерпретации спрямо хипотезите на изследване. Тук могат да се прочетат изключително ценни и подробни данни за специфични сравнителни анализи по отношение употребата/ злоупотребата с алкохол, влиянието на възраст, образование, пол, тревожност. Много ясно се открояват и дискриминантните качества на въпросника за много параметри, важни както в диагностичната медицинска практика, така и за целите на психо-социалните анализи в различните популации на голямата социална група. Доказателствени данни сочат, че въпросникът дава насока за бъдещи изследвания с оглед оценка на риска от вредна употреба или зависимост. Показана е и много добрата взаимовръзка и допълване на информацията между трите приложени методики за целите на психиатричната диагноза и терапевтичните практики.

В четвъртата глава са представени обобщените 10 извода, съразмерни на научното изследване и анализирани данни за изследваните лица и спецификата на тяхната употреба и злоупотреба от алкохол, както и за всички важни анализирани данни за добрите диагностичните възможности на Въпросника AUDIT.

Петата глава представя три основни приноса от дисертационния труд, които са напълно съответни на проведеното научно изследване и направените анализи на данните. Тук ми се иска да прибавя сериозният практико-приложен принос, който прави докторантката, с валидизиране на този диагностичен въпросник за практиката на психиатрията, клиничната психология и психотерапия.

В заключение на моето становище, искам да подчертая, че докторската дисертация на Светла Борисова отговаря на високите критерий за докторска научна степен и дава съществен принос към повишаване равнището на диагностичната практика спрямо международните стандарти за оценка на алкохолните проблеми и болестни разстройства. С лична и професионална убеденост ще гласувам позитивно и приканвам членовете на Научното жури да присъдят на Светла Борисова образователната и научна степен „Доктор“ по научна специалност „Психиатрия“.

20.06.2022 г.

Изготвил становището:

Доц. П. Петкова

